

АМЕРИКАНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В ПОСТЫПОЛЯРНУ ЕПОХУ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ГЛОБАЛЬНА БЕЗПЕКА

CHINA AND THE UNITED STATES: OPPORTUNITIES FOR COOPERATION AND GLOBAL SECURITY

УДК 323/327 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct54-2>**Нікітіна А.В.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
та менеджменту
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Будняк А.Д.

студент
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Петімко В.Д.

студент
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Nikitina Alina

Simon Kuznets Kharkiv National
Economic University

Budniak Anastasia

Simon Kuznets Kharkiv National
Economic University

Petimko Victoria

Simon Kuznets Kharkiv National
Economic University

У статті розглянуті чинники, що впливають на розвиток сучасних американсько-китайських відносин у контексті проблем забезпечення регіональної та глобальної безпеки. Обґрунтовано необхідність та доцільність глибокого аналізу відносин США і Китайської Народної Республіки (КНР), оскільки останній має велике значення для розуміння сутності сучасних взаємин між двома країнами і майбутніх напрямів зовнішньої і зовнішньоекономічної політики як лідерів світового співтовариства. Розглянуто основні тенденції розвитку відносин США і Китаю на поточний період і найближчу перспективу. Висвітлено перші кроки з формування відносин між двома країнами за період правління Трампа. Проаналізовано особливості сучасного розвитку Китаю і США, обсяг торгівлі між КНР і США, а також глобальну небезпеку в розрізі взаємин Китаю і США. Доведено, що на сьогоднішньому етапі розвитку Китаю для реалізації останнім лідерських амбіцій залишається налагодження відносин з іншими країнами світу не тільки шляхом значного збільшення обсягу економічної допомоги. Для поліпшення сприйняття КНР у світі йому необхідно змінити пріоритети з економічного розвитку на створення гармонійного суспільства, вільного від нинішньої величезної диверсифікації у суспільстві. Також визначено перспективи американсько-китайського стратегічного партнерства. Ідентифіковано позитивні і негативні чинники даного альянсу.

Ключові слова: американсько-китайські відносини, торгово-економічне співробітництво, міжнародна військово-політична безпека, політична ситуація, світовий ВВП, ідеологічні відносини між країнами.

В статье рассмотрены факторы, влияющие на развитие современных амери-

кано-китайских отношений в контексте проблем обеспечения региональной и глобальной безопасности. Обоснованы необходимость и целесообразность глубокого анализа отношений США и Китайской Народной Республики (КНР), поскольку последний имеет большое значение для понимания сущности современных взаимоотношений между двумя странами и будущих направлений внешней и внешнеэкономической политики как лидеров мирового сообщества. Рассмотрены основные тенденции развития отношений США и Китая на текущий период и ближайшую перспективу. Освещены первые шаги по формированию отношений между двумя странами за период правления Трампа. Проанализированы особенности современного развития Китая и США, объём торговли между КНР и США, а также глобальную опасность в разрезе взаимоотношений Китая и США. Доказано, что на сегодняшнем этапе развития Китая для реализации последним лидерских амбиций остается налаживание отношений с другими странами мира, и не только путем значительного увеличения объема экономической помощи. Для улучшения восприятия КНР в мире ему необходимо изменить приоритеты с экономического развития на создание гармоничного общества, свободного от нынешней огромной диверсификации в обществе. Также обозначены перспективы американско-китайского стратегического партнерства. Отображены положительные и негативные факторы данного альянса.

Ключевые слова: американско-китайские отношения, торгово-экономическое сотрудничество, международная военно-политическая безопасность, политическая ситуация, мировой ВВП, идеологические отношения между странами.

The article examines the factors influencing the development of modern American-Chinese relations in the context of the problems of ensuring regional and global security. The necessity and expediency of in-depth analysis of the relations between the USA and the People's Republic of China (PRC) are substantiated, as the latter is of great importance for understanding the essence of modern relations between the two countries and future directions of foreign and foreign economic policy as world community leaders. The main trends in the development of relations between the United States and China for the current period and the near future are considered. The first steps in shaping relations between the two countries during the Trump administration are highlighted. The features of the modern development of China and the United States, the volume of trade between the PRC and the United States, as well as the global danger in the context of relations between China and the United States are analyzed. Thus, analysis of statistics on the level of trade in different periods showed that trade between China and the United States increased by 8.3% year on year to \$ 586.72 billion in 2020. Chinese exports to the United States increased by 7.9% to \$ 451.81 billion imports of American products increased by 9.8% to \$ 134.91 billion. It is proved that at the present stage of China's development to establish the latest leadership ambitions remains the establishment of relations with other countries and not only by significantly increasing economic aid. To improve China's perception of the world, it needs to change its priorities for economic development to create a harmonious society, free from the current huge diversification in society. It was grounded that the expansion of trade and economic cooperation between China and the United States is a sincere desire of the Chinese and the American side. The Governments of both countries are focusing their efforts on providing a favorable and stable environment for the long-term development of bilateral trade and economic cooperation. In addition, senior management provides a solid foundation for achieving a trade balance between the two countries to improve bilateral trade and economic relations.

The prospects for a US-China strategic partnership are also outlined. But the intensity of passions is also not observed. The positive and negative factors of this alliance are identified.

Key words: American-Chinese relations, trade and economic cooperation, international military and political security, political situation, world GDP, ideological relations between countries.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації значно посилюється взаємозалежність країн в економічній, політичній, ідеологічній та інших сферах світового співробітництва. Збереглася пріоритетність проблем міжнародної військово-політичної безпеки. Із локального явища тероризм виріс у глобальний транснаціональний рух. Спільні зусилля зі зміцнення регіональної та міжнародної безпеки США і Китаю зосередилися на завданнях так званих «першого» і «другого» кошиків – на військово-політичному й економіко-екологічному вимірах [2].

Сьогодні економіки США і Китаю – найбільші у світі (якщо не брати до уваги за єдине ціле країни Євразії). Від початку століття вони разом були відповідальні за третину світового зростання ВВП, й їх взаємозалежність різко зросла за останні два десятиліття.

Останніми роками завдяки спільним зусиллям декількох поколінь китайсько-американські відносини перетворилися на найбільш пов'язані міждержавні світові відносини, в яких пов'язані взаємна співпраця й найбільші спільні інтереси. На економіку цих країн припадає третина світового виробництва продукції. Перехресні інвестиції країн досягли 240 млрд дол. Внесок цих країн у розширення світового господарства перевищив 50%. Товарообіг між країнами виріс у понад 250 разів і становить п'яту частину світової торгівлі.

На нинішньому етапі розвитку світового господарства аналіз різних аспектів китайсько-американських відносин є важливим та необхідним для дослідження, оскільки відносини між Китаєм і США в останнє десятиліття переживали складну еволюцію, зумовлену як змістом соціально-економічного розвитку китайського суспільства, так і глибокими змінами на міжнародній арені. Вивчення новітніх особливостей і тенденцій китайсько-американських економічних зв'язків має велике значення для розуміння сутності сучасних взаємин між двома країнами і майбутніх напрямів зовнішньої і зовнішньоекономічної політики КНР [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Американсько-китайські відносини перебувають у фокусі науково-дослідних розробок учених – політологів, істориків і економістів багатьох країн. Вони носять як фундаментальний, так і прикладний, спрямований на вироблення практичних рекомендацій щодо гармонізації та стабілізації двосторонніх відносин, характер.

Найбільший інтерес дослідників спрямований на феномен піднесення Китаю та охоплює роботи, в яких визначаються потенціал Китаю та ймовірність виникнення американсько-китайського конфлікту. Вивченням цих питань займалися Дж. Джон Міршаймер, Ф. Закарія, Дж. Най, Е. Економ, А. Фрідберг, Р. Росс, Дж. Ікенберрі,

Г. Кіссінджер, Д. Лемптон, Д. Шамбо, Ф. Бергстен, Ч. Фріман, Н. Ларді, Д. Мітчелл, Р. Бернштейн, Р. Манро, Е. Голдстейн, К. Менгес, М. Свейн та ін.

Головна консолідована позиція вчених та аналітиків полягає у тому, що в умовах зростання впливу Китаю в глобальній економіці і розширення його можливостей із проектування військової сили суперництво між Сполученими Штатами і Китаєм стає неминучим. Лідери обох країн оптимістично заявляють, що цим суперництвом можна управляти без зіткнень, що загрожують глобальному порядку. Однак у цілому узагальнення досвіду розвитку економічних відносин КНР зі США відсутнє [4].

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз етапів розвитку відносин між Китаєм і США; дослідження основних тенденцій торговельного партнерства; виявлення складних ситуацій, що впливають на відсутність рівноваги та глобальної безпеки; визначення результатів можливої співпраці та наслідків для інших країн світового господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті взаємовигідного та взаємодоповнюючого співробітництва протягом останніх десятиріч інтереси США та Китаю дуже інтегровані. Своім динамічним розвитком в останні роки Китай зобов'язаний у першу чергу Америці. Водночас розвиток Китаю надає імпульс зростання для економіки США. Згідно зі статистикою, торгівля між країнами підтримує близько 2,6 млн робочих місць у США. Завдяки цьому кожна американська родина щорічно економить близько однієї тисячі доларів. У Китаї працюють близько 70 тис компаній з Америки, які роблять інвестиції у китайську економіку. Загальний обсяг валового доходу компаній зі США оцінюють у \$750 млрд, і майже всі вони є прибутковими.

Незважаючи на всі переваги відносин між даними країнами, у 2018 р. адміністрація Д. Трампа ініціювала напруження у сфері міжнародної торгівлі з КНР. Американська сторона підвищила мита до 25% на імпорт понад 800 найменувань китайської продукції обсягом \$34 млрд на рік. Така політика призвела до скорочення торгового дефіциту США, але домінування китайського експорту все одно збереглося. За підсумками 2019 р. дисбаланс становив \$345 млрд, у 2018 р. цей показник був близько \$419 млрд. [5].

Аналіз статистики про рівень торгівлі в різні періоди показав, що товарообіг між Китаєм і США за підсумками 2020 р. зріс у річному обчисленні на 8,3%, до \$586,72 млрд. Китайський експорт до Сполучених Штатів збільшився на 7,9%, до \$451,81 млрд. Імпорт американської продукції підвищився на 9,8%, до \$134,91 млрд. Позитивне сальдо Китаю в 2020 р. становило \$316,9 млрд, збільшившись на 7,1% у річному вираженні порівняно з 2019 р.

У 2019 р. китайсько-американський товарообіг досяг \$541,2 млрд, скоротившись на 14,6%. Експорт із Китаю у США впав на 12,5% (до \$418,5 млрд), потік товарів і послуг у зворотному напрямку знизився на 20,9% (до \$122,7 млрд). Негативне сальдо Сполучених Штатів становило близько \$295,8 млрд, зменшившись на 8,6%.

Обсяг зовнішньої торгівлі Китаю за підсумками минулого року виріс на 1,5% у річному вираженні, до \$4,65 трлн. Експорт країни в 2020 р. зріс на 3,6%, до \$2,59 трлн. Імпорт знизився на 1,1%, до \$2,055 трлн. Тільки у грудні обсяг зовнішньої торгівлі КНР становив \$485,68 млрд. При цьому експорт досяг \$281,93 млрд, імпорт – \$203,75 млрд.

У 2016 р. сумарний товарообіг Китаю скоротився на 6,8%, до \$3,68 трлн. За підсумками 2017 р. цей показник збільшився на 11,4% у річному вираженні, до \$4,11 трлн. У 2018 р. обсяг торгівлі КНР з іншими країнами зріс на 12,6%, до \$4,62 трлн, а в 2019 р. скоротився на 1%, до \$4,57 трлн [6]. На сьогоднішньому етапі розвитку Китаю для реалізації останнім лідерських амбіцій залишається налагодження відносин з іншими країнами світу, і не тільки шляхом значного збільшення обсягу економічної допомоги. Для поліпшення сприйняття КНР у світі йому необхідно змінити пріоритети з економічного розвитку на створення гармонійного суспільства, вільного від нинішньої величезної диверсифікації у суспільстві.

Розширення торгово-економічного співробітництва між Китаєм і США – це щире бажання китайської сторони, у цьому зацікавлена й американська сторона. Уряди обох країн спрямовують свої зусилля на забезпечення сприятливого і стабільного середовища для довготривалого розвитку двосторонньої торгівлі та економічного співробітництва. Окрім того, вище керівництво створює міцний фундамент для досягнення торгового балансу між двома країнами для поліпшення двосторонніх торгово-економічних відносин.

Варто наголосити, що економічне і технологічне домінування США підкріплюється колосальним військовим потенціалом. Після розпаду біполярної системи вони не послабили своїх силових позицій і не скоротили витрат на оборону, а, навпаки, прискорили модернізацію свого військового арсеналу. Це обґрунтовується як потребою в новітніх оборонних замовленнях для концернів, підприємств, які спеціалізуються на виробництві зброї, так і необхідністю фінансування нових технічних розробок, економічний зиск від використання яких підтримує економіку гегемона.

Питання глобальної безпеки постає все більш актуальним та негайним для висвітлення у такому розрізі інтенсивного розвитку КНР та США, тому головними висновками є такі.

По-перше, найважливішою небезпекою є те, що об'єднання цих двох дуже сильних держав

із колосальними капіталами, запасами ресурсів, армією, великим технологічним і науковим потенціалом може призвести до появи нового великого і сильного ворога, який має доступ до хімічної зброї.

По-друге, ще однією глобальною небезпекою може стати така ситуація, коли визначені країни підпорядковують увесь світовий ринок, займаючи лідируюче місце, а наслідком може стати висока вартість на товари та послуги, а також це застій інших країн у плані розвитку технологій і науки.

По-третє, також у відносинах США і Китаю не варто виключати можливість і військових конфліктів. Однак у ядерну епоху безпосереднє військове зіткнення між наддержавами може призвести до фактичного «кінця історії». Конкуренти, звичайно ж, усвідомлюють цю обставину, і тому «гаряча» війна між сторонами практично виключається. В основі майбутньої біполярності, як вважають багато дослідників, лежатиме протиставлення США і Китаю. Примітно, що, як і попередня біполярність, наступна буде, скоріше за все, заснована на антагонізмі ідеологій і політичних парадигм, оскільки ні США, ні Китай не відмовляться від своїх світоглядів, від способу життя і діючих політичних систем.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи, зазначимо, що в останні роки економічні та політичні відносини КНР і США стали дещо напруженими завдяки президенту США Дональду Трампу, який зробив боротьбу з Пекіном у торгово-економічній сфері одним із ключових елементів своєї зовнішньої політики. Предметом особливої тривоги Білого дому був дефіцит торгового балансу США у структурі товарообігу з КНР. У програмі торгової політики нового президента США Джо Байдена кажуть, що дії китайської сторони «завдають шкоди американським трудящим», а також загрожують «технічній перевазі» США, послаблюють стійкість ланцюгів постачання і підривають національні інтереси Америки. Тому говорити про потепління відносин між США і КНР поки рано.

Таким чином, відносини Китаю зі США на сучасному етапі розвиваються досить інтенсивно та є одночасно відносинами партнерства і суперництва. Як було відзначено, КНР надає взаємодії зі США центральне значення, і дипломатію у цьому напрямі багато в чому можна вважати визначальною для зовнішньополітичного курсу Пекіна у цілому. Попри окремі випадки на адресу одного відносини двох країн базуються на міцній основі. Численні конфлікти інтересів на міжнародній арені, у сфері внутрішньої політики, втручання у внутрішні справи, а також новітніх загроз безпеки поєднуються в них на сучасному етапі з розвитком взаємовигідного співробітництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. США – Китай: борьба двух стратегий и практик мирового лидерства / под ред. Л.С. Вартазаровой, И.Я. Кобринской. Москва : ИМЭМО РАН, 2018. 65 с.
2. Офіційний сайт Посольства КНР в Україні. URL: <http://ua.china-embassy.org/rus/> (дата звернення: 19.03.2021).
3. Country Analysis Briefs. China. US Energy Information Administration. 2006. August. URL: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/China/pdf.pdf>. (дата звернення: 28.03.2021).
4. Лексютин Я.В. Американско-китайские отношения в условиях трансформирующейся международной системы в начале XXI в. : автореф. дис. ... докт. полит. наук. : 23.00.04. Санкт-Петербург, 2012. 47 с.
5. Китайские исследователи-американисты об особенностях современной фазы развития отношений между Китаем и США / отв. ред. Е.Н. Румянцев, П.М. Кожин. Москва : б. и., 2008. 86 с.
6. Downs E.S. China-Middle East Energy Relations. Brookings Institution. US-China Economic and Security Review Commission. June 6, 2013. URL: <http://www.brookings.edu/research/testimony/2013\06\06-china-middle-tastenergy-downs> (дата звернення: 10.03.2021).
7. Ebel R.E. Energy and Geopolitics in China; Mixing Oil and Politics. Washington DC : Center for Strategic and International Studies, 2009. 65 p.
8. Дергачев В. Геополитика Персидского залива. Китайский фактор. URL: http://dergachev.ru/geop_events/300311-05.html (дата звернення: 19.03.2021).
- lyderstva [USA – China: the struggle between two strategies and practices of world leadership]. Moscow: YMEMO RAN. (in Russian)
2. Official website of the Chinese Embassy in Ukraine. Available at: <http://ua.china-embassy.org/rus/> (accessed 19 March 2021).
3. Country Analysis Briefs. China. US Energy Information Administration (2006). Available at: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/China/pdf.pdf> (accessed 28 March 2021).
4. Leksjutyna Ja.V. (2012) Amerykano-kytajske otnoshenya v uslovyakh transformyrujushhejsja mezhdunarodnoj systemy v nachale XXI v. [US-China Relations in a Transforming International System at the Beginning of the 21st Century]. Sankt-Peterburgh. (in Russian)
5. Rumjancev E.N., Kozhyn P.M. (2008) Kytajske yssledovately-amerykanysti ob osobennostjakh sovremennoj fazi razvytyja otnoshenij mezhdu Kytaem y SShA; [Chinese American researchers on the specifics of the current phase of the development of relations between China and the United States]. Moscow. (in Russian)
6. Downs E.S. (2013). China-Middle East Energy Relations. Brookings Institution. US-China Economic and Security Review Commission. Available at: <http://www.brookings.edu/research/testimony/2013\06\06-china-middle-tastenergy-downs>. (accessed 10 March 2021).
7. Ebel R.E. (2009). Energy and Geopolitics in China; Mixing Oil and Politics. Washington DC: Center for Strategic and International Studies.
8. Derghachev V. (2013). Gheopolytyka Per-sydskogho zalyva. Kytajskij faktor. Available at: http://dergachev.ru/geop_events/300311-05.html (accessed 19 March 2021).

REFERENCES:

1. Vartazarovoj L.S., Kobrynskoj Y.Ja. (2018) SShA – Kytaj: borjba dvukh strategij y praktik myrovogho